Vilken är din viktigaste julfestdag?

Merjem Sabri Khalf, 21 år, studerande, Pettersberg:
– Festen på julafton. Jag brukar fira tillsammans med familjen.

P A Lenhov, 42 år, journalist, Tallstorp:
– Julskinkan. Och en riktig gran, den ska inte vara av plast.

Juhani Valmila, 31 år, ekonom, Hemmarby stadshage:
– Kalle Anka, jag är uppvuxen med det.

Peder Landström, 53 år, läger- och monteringsansvarig, centrum:
– Jag vet inte – jag har just blivit pappa och måste starta egna traditioner.

Elin Wikner, 15 år, studerande, Vallby:
– Julklappsutdelningen kanske.

VLT:s serie om äldre och läkemedel gav ett gensvar långt större än vi kunnat drömma om. Över 200 personer skickade in sina läkemedelslistor för analys. En av dem är Alice Berg, 85. Hon äter 13 olika läkemedel och är ett tydligt exempel på de felmedicineringar som man vet att många äldre personer utsätts för, menar Socialstyrelsens expert Johan Fastbom.

22 oktober. Bengt Eliasson berättar om alla mediciner som hans mamma Ann-Marie äter. Han uppfattar det som att mamman har blivit avtrubbad av alla mediciner mot ångest och depression som hon får.

Alice, 85, äter 13 olika mediciner

Varje dag äter 85-åriga Alice Berg 13 olika sorters tabletter. Och hon känner oro för att alla tabletter ska göra skada i stället för nytta.

Alice Berg har flera sjukdomar som är vanliga bland äldre personer. Hon har högt blodtryck, hjärtsvikt och yrsel. Hur länge hon har haft alla mediciner är svårt att komma ihåg. Men hon har ätit många av medicinerna i flera år.

Alice upplever att hon får piller "mot allt". Går hon till doktorn för en krämpa så kommer hon ofta hem med en ny medicin. Hon kan inte minnas att någon läkare har ifrågasatt alla hennes mediciner.

– Måste jag verkligen ha allihop, undrar hon. Jag tycker det är äckligt med alla tabletterna.

Alice tycker också att hon ibland fått tabletter i stället riktiga undersökningar.

För några år sedan drabbades hon av blödningar i tarmen och vände sig till sin familjeläkare. Men hon upplevde att läkaren viftade bort hennes bekymmer. Hon fick ingen undersökning men kom därifrån med antidepressiva, lugnande tabletter utskrivna i stora doser.

Så småningom fick Alice en remiss till en specialist, och det visade sig att hon inte hade inbillat sig. Hon fick behandling för sina magbesvär och blev frisk. Men ingen läkare sa åt Alice att hon borde sluta med de lugnande tabletterna. Hon fortsatte att äta fem tabletter dagligen.

– Jag blev som förlamad av tabletterna, berättar hon, och hennes son Åke beskriver det som att Alice blev avtrubbad och personlighetsförändrad.

Till slut började Alice och hennes son att minska dosen själva, i dag är hon nere i en tablett och mår bättre.

De senaste åren har Alice ofta känt sig yr och vid upprepade tillfällen har hon svimmat och ramlat omkull i sin lägenhet. I våras föll hon så illa att hon bröt lårbenshalsen.

Det blev operation med spikar i benet och Alice fick stanna i många månader på rehabiliteringsavdelningen. Också här blev det nya mediciner. Eftersom Alice har ont i benet har hon fått starka värktabletter.

Alice har haft flera olika läkare. Nu har hon just fått en ny familjeläkare igen. Tillsammans har de bestämt att man ska prova att ta bort några av medicinerna.

Doris Näckdal
021-19 93 85
doris.nackdal@vlt.se

Vill minska sina mediciner. Alice Berg får sin medicin i färdigpackad i påsar. Vid tre olika klockslag på dygnet sa hon ta 13 olika mediciner, runt 20 olika tabletter. **Foto: Kenneth Hudd**

Expert dömer ut Alice piller

Alice Berg äter tre mediciner som är klart olämpliga för äldre personer. Att hon blir yr och ramlar omkull beror sannolikt på biverkningar.

– Man måste verkligen ifrågasätta all den här behandlingen, säger Socialstyrelsens expert Johan Fastbom.

Johan Fastbom är forskare och specialist på området äldres läkemedelsanvändning. Han har medverkat i flera rapporter om hur äldre ofta får för mycket och fel mediciner. VLT har bett honom titta på Alice Bergs läkemedelslista och han är starkt kritisk till flera av ordinationen:

Vad ska Alice göra?

– Hon ska inte själv ändra sina mediciner, men hon ska gå till sin läkare och få en ordentlig genomgång.

– Här är det läkaren som ska fundera på om alla mediciner verkligen är motiverade.

Hur kan det komma sig att ingen läkare reagerat på hennes många mediciner?

– En del läkare ser inte att de måste ta ansvar för mediciner som andra har ordinerat. Det är också lätt att bara låta patienten fortsätta som tidigare. Sedan är det väl ibland otillräckliga kunskaper om hur läkemedel verkar på äldre, säger Johan Fastbom.

■ Flera mediciner som Alice Berg äter är farliga för äldre

● Det lugnande medel (Tryptizol) som Alice från början åt fem tabletter av ska inte ges till äldre personer alls om det inte finns mycket starka skäl. Läkemedlet kan utlösa allt från mindre minnesstörningar till demensliknande tillstånd. Det kan framkalla förvirring och svårighet att orientera sig i tid och rum. Dessutom ger det kraftiga blodtrycksfall.

– Man ska undvika det här och liknande preparat eftersom det ger så mycket biverkningar, säger Johan Fastbom.

● Ett av de smärtstillande medel (Tradolan) som Alice har rekommenderas inte heller till äldre. Även det kan orsaka förvirringstillstånd, yrsel och illamående.

– Det finns lika effektiva medel som passar bättre för äldre.

● Alice har två olika sömnmedel där det ena (Propavan) är olämpligt för äldre människor, det kan ge trötthet under lång tid, krypningar i benen och blodtrycksfall.

– Det är dessutom alltid en risk att äta två preparat med samma effekt. Effekten kan bli för stark. Man undrar ju om det är genomtänkt eller varför hon äter två sömnmedel. Det borde räcka med ett medel om hon inte har särskilda besvär med sömnen, säger Johan Fastbom som samtidigt pekar på faran med att använda sömnmedel under lång tid.

– Man vänjer sig vid dem vilket innebär att de förlorar sin effekt, men har kvar biverkningarna. Man måste då höja dosen.

● Alice har alldeles för många preparat som sänker blodtrycket. Hon äter två mediciner mot högt blodtryck, men ytterligare tre av medicinerna ger blodtrycksfall. Om blodtrycket sjunker hastigt kan det leda till att man svimmar.

– Det här är egentligen det jag tycker är mest allvarligt med hennes medicinering. Det är uppenbart att Alice har haft blodtrycksfall. Hon äter fem preparat som kan ge det. Med de här medicinerna är inte så konstigt att hon känner sig yr och ramlar. Det där kan hon må jättedåligt av.

Slottsgatan 27
Box 3, 721 03 Västerås
Växel: 021-19 90 00

vlt

Huvudredaktör och ansvarig utgivare:
Elisabeth Bäck, 021-19 92 35, 0705-59 99 05, elisabeth.back@vlt.se
Tf nyhetschef och stf ansvarig utgivare:
Eva Andersson, 021-19 92 78, 0703-19 91 56.

Kundtjänst och prenumeration:
021-19 91 50, må-fr 8-17, fax: 021-19 91 52, prenumeration@vlt.se, Hallstahammar, 0220-530 00, må-fr 8,30-13, 14-17.
Pris fr 050801 Privatpers: 3 mån 610 kr, 6 mån 1 100 kr, 12 mån 1 925 kr, pg 11825-1. Autogiro 175 kr/mån. Företag: 3 mån 800 kr, 6 mån 1 375 kr, 12 mån 2 400 kr.
Privatannons Västerås 021-19 93 50, må-fr 8-17, fax: 021-19 91 52, Hallstahammar 0220-530 00, må-fr 8,30-13, 14-17, fax: 0220-530 09, e-post: privatannons@vlt.se

Företagsannons 021-19 98 70, må-fr 8-17, fax: 021-41 56 41, e-postbokning: vltannons@vlt.se
Verkst dir: Sören Axelsson, 021-19 94 15, 0706-20 08 91.
E-post: nyheter@vlt.se
VLT på Internet: http://www.vlt.se

VLT delas ut av Prolog KB
Om VLT inte kommer: Ring 021-19 91 50 för anmälan och besked om ev utkörning under dagen.
E-post: reklamation@vlt.se. Prologs kundtjänst är öppen vardagar kl 06–16,30 samt kl 7–11 lörd.
VD: Johan Lundin, 021-19 91 72

VLT trycks av VLT Press AB
Tryckår: 2005.
Upplaga: 48 000.
VLT:s innehåll lagras/publiceras även elektroniskt. I princip accepterar VLT inte material med förbehåll mot denna spridning/lagring.

24 oktober. Var femte patient som läggs in på sjukhus hamnar där på grund av biverkningar från sina mediciner. Överläkare Lena Steinholtz manar till större försiktighet när det gäller förskrivning av läkemedel.

25 oktober. På ett demensboende i Gustavsberg har man lyckats minska behovet av sömntabletter och lugnande medel. Receptet heter massage, musik och promenader.

27 oktober. Det är nio år sedan Socialstyrelsens första larm om övermedicineringen av äldre. Ändå har lite hänt. Tidigast om fyra år kan landstingen ha ett gemensamt journalsystem så att alla läkare ser samtliga mediciner som en patient har.

27-åring beställde livsfarlig dopning

En 27-årig man från Västerås har stämts inför rätta vid Västmanlands tingsrätt. Han misstänks ha beställt livsfarliga dopningspreparat via internet.

27-åringen har via internet beställt 100 tabletter anadrol, den starkaste anabola steroiden som finns. Det är också den farligaste; den som tar tabletterna regelbundet får svåra skador på levern, gulsot och dödlig levercancer.

Den orsakar också så kallad gynekomasti, det vill säga att den man som tar preparatet får en tillväxt av brösten så att de liknar kvinnobröst.

Även vid kortvarigt bruk löper man samma risk.

27-åringen har beställt tabletterna av en illegal försäljare i Sverige via internet, trafiken har spårats av polis, och säljare och köpare åtalas av internationella åklagarkammaren i Uppsala.

Åklagaren har också tillgång till förteckning över banktransaktioner från köparna till säljarens bankkonto.

Den aktuelle försäljaren har fortfarande en allmän hemsida på internet där det hänvisas till en dold hemsida och berättas att "kunder som ej av mig (är) tidigare kända och vill ha (åtkomst) till nya sidan måste ha någon slags referens som håller".

Jan Ernheimer

"Mer kunskap behövs"

För mycket och fel mediciner till äldre kan bero på för dåliga kunskaper hos både läkare och annan vårdpersonal, säger Kjell Enderborn, chefen för närsjukvården i Västmanland.

Kjell Enderborn vill inte uttala sig specifikt om Alice Bergs fall. Men han säger att det också finns exempel där läkare måste prova mediciner som de vet är olämpliga.

– Ibland är man tvungen att sätta in mediciner som ger biverkningar, man får väga biverkningarna mot effekten av medicinen. Men man måste ha mycket tät kontakt när man har satt in ett nytt läkemedel och stämma av med patienten efter några dagar eller en vecka, säger han.

Finns det tydliga krav på att läkarna ska följa upp sina medicinförskrivningar?

– Nej, det har vi inte, men det ligger i läkarrollen att genomföra den typen av kontroller när det behövs.

Men om en patient har fem olika blodtryckssänkande mediciner, har ramlat flera gånger och till slut bryter lårbenshalsen – är inte det en indikation på att hon har fel mediciner?

– Jo, då är det för mycket, det håller jag med om.

Hur vanligt är det med sådana personer som Alice, tror du?

– Jag tror att det är vanligt, och jag håller med om att det är stort problem, säger Kjell Enderborn.

Har läkarna tillräckliga kunskaper om äldre och läkemedel?

– Det borde de ha i alla fall. Men kanske har kunskapen om att äldre är känsligare för olika kombinationer av läkemedel och att äldre reagerar annorlunda på läkemedel än yngre inte nått ut tillräckligt.

Vad gör ni åt problemet?

– Vi försöker tillsammans med läkemedelskommittén att följa upp det här. Vi letar efter en informationsläkare som ska jobba med frågan, både för att få kunskaper och rikta insatserna.

Vad tror du behövs?

– Mer kunskaper hos all sjukvårdspersonal.

Doris Näckdal

200 äldre ville ha hjälp via VLT

Fler än 200 personer skickade in listor på sina läkemedel för granskning. Många av dem har fått besked att de har mediciner som fungerar dåligt ihop eller inte passar för äldre, berättar Pär Börell som ansvarade för analyserna.

Under flera veckor arbetade människor för högtryck på ITK-Pharma, det företag som erbjöd sig att göra gratis läkemedelsanalyser för VLT:s läsare. Företaget tillverkar ett program som reagerar bland annat på olämpliga kombinationer av läkemedel, felaktiga mediciner på grund av sjukdom och mediciner som bör undvikas av människor i en viss ålder.

Pär Börell, vd, hade aldrig trott att så många personer skulle skicka in sina listor.

– Det är ju trots allt ganska känsliga uppgifter.

Många av breven är inskickade av yngre äldre, det vill säga personer under 70 år och Pär Börell hade trott att fler anhöriga till äldre storkonsumenter av medicin skulle ta chansen. Det är i den gruppen som man vet att det förekommer stora problem med medicinerna.

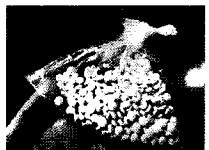

Pillersjuka. Många som har bett VLT om hjälp är oroliga för biverkningar. Och oron är ofta befogad. Var femte patient som hamnar på lasarettet gör det på grund av sina läkemedel.

Pär Börell och hans medarbetare hade också stålsatt sig inför VLT:s artikelserie, de trodde att företaget skulle få kritik eftersom deras erbjudande faktiskt innehåller en hård bredsida mot sjukvården och i synnerhet mot de läkare som inte är tillräckligt noggranna vid sina ordinationer. Men hittills har de inte fått skäll.

– Jag tror också att läkarna har svårt att hinna med läkemedelsanalyser, och de har säkert dåligt samvete för att det är mycket felmedicineringar.

Pär Börell tycker att det behövs politiska beslut, att landstingen bör ha tydliga regler. Regelbundna läkemedelsgenomgångar borde vara obligatoriska liksom tydlighet i hur de ska gå till.

Visst kräver det resurser att göra dem, särskilt i början. Men i längden kommer det att leda till besparingar, menar han.

I dag uppskattar man att ungefär var femte patient som hamnar på lasarettet gör det på grund av sina läkemedel. En kostnad som skulle kunna minska avsevärt med rätt medicinering.

Doris Näckdal

■ Har du frågor om din medicin?

Kontakta apoteket för att få en gratis riskbedömning av dina mediciner.

● Besök eller ring till apoteket Hjorten, Vingen, Mården eller Eriksland och boka tid för en läkemedelsprofil. Det går också bra att ringa till apotekets kundtjänst för att boka tid på telefonnummer 0771-450 450.

● Ta med dig alla recept, medicinburkar och receptfria läkemedel som du använder till mötet med farmaceuten.

● Om farmaceuten upptäcker att några av dina ordinerade läkemedel "krockar" med varandra ingår det i hans eller hennes jobb att tala med läkaren som skrivit ut medicinen, för att rätta till problemet. Men ju mer egen kunskap du har om dina läkemedel, desto lättare blir det också att själv prata med din läkare om dina recept.

Mellandags-REA
Start 27 dec.
Ursulas
FEST & BRÖLLOPSKLÄDER
- Uthyrning, försäljning & design -
Dam, Herr & Barn
Källgatan 14, Västerås
021-12 25 10
Måndag-fredag 10-18
(lunchtängt 14-15)
Lördagar 10-14
NYÅRSAFTON 10-14

ÖPPET I JUL
Tors-fre 10-19
Julafton ..... stängt
Juldagen ..... stängt
Annandagen .. 10-16
MULTI CENTER
PUMPET • BALLERINA • SERAPAN
www.multicenter.se

Den när tänningen kan återvinnas
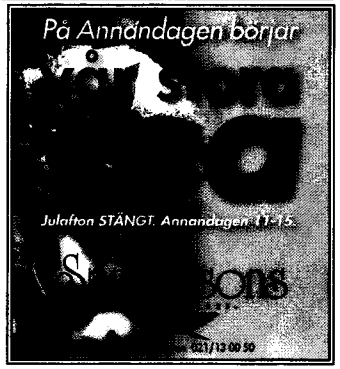
Mellandags
REA
start 26 dec.
kl. 12-16
ecco
Ryns
021-15 75 92 Hantverkarg. 11 Västerås 021-15 75 91